Koncept celostnih, prožnih socialnopedagoških pomoči[24]

The concept of holistic and flexible sociopedagogical care

Friedhelm Peters

Povzetek

V članku je predstavljen in kritično primerjan s klasičnimi, sodoben koncept vzgojnih pomoči mladim s težavami v socialni integraciji. Koncept je razvit na Nizozemskem, razvija pa se tudi v Nemčiji. Temeljne usmeritve novega koncepta se od klasičnih oblik pomoči mladim razlikujejo predvsem v tem, da gre za celostno obliko pomoči (ena sama ustanova prevzame odgovornost za otroka/mladostnika in družino) in po potrebi koordinira in vključuje tiste ukrepe (intervencije), ki se v procesu nudenja pomoči pokažejo kot nujne in individualno ustrezne. Na ta način se skuša preseči razdrobljenost, prevelika specializacija ponudb pomoči, kar vodi v razpetost uporabnikov med različne nosilce in ustanove. Ustanova, ki prevzame odgovornost za uporabnika (praviloma tista, s katero se uporabnik prvič sreča),

Friedhelm Peters, dr. sociologije, Fachhochschule Erfurt, Fachbereich Sozialwesen, PF 683 99013 Erfurt, Deutschland.

[24] *Prevod članka Flexible und integrierte Erziehungshilfen: Eine Zwischenbilanz. Neue Praxis, 1997 (27), št. 4, s. 313-327.*

usklajuje nadaljnje oblike pomoči, pri čemer skrbi, da so le-te čim bolj usmerjene v konkretno življenjsko polje otroka/mladostnika oziroma njegove družine. Koncept celostnih, prožnih socialnopedagoških oblik pomoči je realizacija teoretskega diskurza "življenske usmerjenosti". Poleg teoretičnih usmeritev in kritike obstoječih oblik socialnopedagoških oblik pomoči avtor razgrinja težave, s katerimi se srečujejo ob uvajanju koncepta v konkretno vzgojno in socialno prakso.

Ključne besede: *socialno pedagoške intervencije, modeli socialno pedagoškega dela, naravnanost v življenjsko polje, prožne-celostne oblike socialno pedagoškega dela, naravnanost na mlade*

Abstract

This article presents a contemporary concept of educational care aimed at young people with difficulties in their social integration, and offers a critical comparison of this concept with the classic ones. This new concept has been developed in Holland and recently adopted also in Germany. The approach is holistic: only one institution takes an individual or a family under its wings, and coordinates and introduces such interventions as seen necessary and suitable to the situation at the time providing care. This approach should overcome the problem of dispersal and overspecialised care offering which lead to a confusion among the users torn between various institutions. The institution which looks after an individual (usually the first one) coordinates further care and makes sure it targets as much as possible the specific life circumstances of a child/adolescent and his/her family. The concept of holistic and flexible sociopedagogical care is a natural extension of the theoretical discourse called 'life orientation'. Apart from the theory and some criticism of the current forms of socioepedagogical care, the author of the article also provides an insight into the difficulties arising from the implementation of this concept in the educational and social practice.

Key words: *social pedagogical interventions, models of social pedagogical work, life context oriantation, holistic and flexible sociopedagogical care, youth orientation*

1. Nove oblike vzgojnega dela - med teoretično-praktičnimi izzivi in kritiko

Teoretično je sicer usklajeno, da naj se razvijajo prožnejše, celostne in k posamezniku ter njegovemu okolju usmerjene oblike pomoči, vendar smer še ne uživa splošnega "političnega" strinjanja.

S kritiko zavodske vzgoje je že pred časom postalo jasno, in se je med tem mnogokrat obnovilo ter večkrat izkustveno dokazalo, da "dom kot institucija" že na osnovi organizacijskih struktur (prim. Goffman, 1972; Peters/Wohlert, 1993), tudi ob izvedeni liberalizaciji, le težko uresniči "uspeli vsakdan" ali "priporočanja vredno bivališče". K modelu dom/zavod in skupini kot centralnem modelu vzgojnega vpliva, se je alternativno razvijalo razmišljanje individualiziranih pomoči (prožno oskrbovanje/ambulantno delo, oskrbovano posamično bivanje). Proces je skušal zmehčati toge meje "ambulantno–stacionarno" (prim. Klatetzki/Winter, 1990) in ponuditi zamisel, da vzgojno pomoč kot kombinacijo ambulantne in stacionarne pomoči ponudi ena sama ustanova oziroma "enota, center".

Nova zamisel odklanja tako domsko vzgojo kot okostenelost sedanjih vzgojnih pomoči. Novi zakon (KJHG - Zakon, ki opredeljuje vrste pomoči otrokom/mladini v ZR Nemčiji), z naštevanjem vrst pomoči v 28. členu, na nek način daje potuho sedanjemu stanju, s tem ko v 27. členu sicer omogoča različne oblike pomoči in tudi izrecno dopušča, problemom posameznika primerno organizacijo pomoči, vendar jih v praksi žal pogosto prezre ali - zaradi težavnosti proračunskega prikazovanja - zanemarja. Posledice tovrstne "okostenelosti", proti kateri je naravnana zamisel integriranih oblik pomoči, se kaže v (visoko) specializirani strukturi ponudb. Prav zaradi specializacije pa delujejo tovrstne oblike selektivno. Otroke/mladostnike zato, ker ne "ustrezajo" njihovi ponudbi ali niso primerni za določeno "stanovanjsko skupino", ali se jim tam, kjer so, "ne da več pomagati" itd., izključijo in preusmerijo na druge, dozdevno bolj primerne ali boljše (višje, bolj specializirane) vrste pomoči. Takšna praksa vodi do tega, da so nekateri otroci/mladostniki po vrsti premestitev takorekoč odrinjeni, nihče več jih noče sprejeti. To reproducira življenjske situacije, ki jih označuje "pretrganje odnosov", kar je bilo izhodišče za vzgojno pomoč.

Temeljne spremembe kakovosti vzgojnih pomoči so brez temeljnih organizacijskih sprememb in brez sodelovanja ključnih "strokov-

nih centrov" neizvedljive. Zato so prav organizacijske in "miselne spremembe" predpogoj za spremembo vzorcev ravnanja v praksi.

Razmeroma mladi poizkusi oblikovanja celostnih, prožnih vzgojnih pomoči (enote oziroma centri za pomoč mladim) so v Nemčiji postali predmet razprav in očitkov, ki so leteli tako na nenatančen opis dejavnosti teh centrov kot na praktično odstopanje od – po lastni izbiri - določenih ciljev. Strokovne izzive, ki jih nove oblike prinašajo in katerih realizacija bi prinesla odmik od "klasične domske vzgoje", so kritiki skušali z modifikacijami podrediti zlasti vzgoji v domovih (prim. Feest, 1995; Münstermann, 1995 in 1996).

Na nove poizkuse celostne in v življenjsko polje naravnane pomoči otrokom in mladim – kot je razumeti lokalne enote za pomoč mladim, mladinske centre ter druge poizkuse "celostnih vzgojnih pomoči" (prim.Trede, 1996;2), se je pogosto odzivalo z neteoretičnimi, a praktično učinkovitimi "razpravami o disciplíniranju" tradicionalne pomoči mladim s klasičnimi tehnikami nevtralizacije (prim. Mathiesen, 1989). Izjeme so teoretični prispevki nekaterih avtorjev (med njimi M.Winkler, 1996:14, K. Mollenhauer 1996 in J. Blandow, 1997).

2. Centri za pomoč mladim kot "tekmovalni izziv" ustaljeni institucionalni pomoči

Centri za pomoč mladim (enote za pomoč mladim), naj bodo zasnovno in praktično še tako nedozoreli, so zaradi svoje "naravnanosti v življenjski prostor", (prim. Mollenhauer, 1996) tekmovalno oporekanje prevladajoči naravnanosti. Le-ta še ostaja "povezan sistem" (bodisi v obliki diferenciranega doma s številnimi ambulantnimi ponudbami kot zunanjo izpostavo), ki se krčevito bori za svoj obstoj. Za to oceno govorijo številke, ki ponazarjajo, da slej ko prej – že skoraj 10 let nespremenjeno – približno 60 % vseh otrok in mladih, ki so v institucionalni domski vzgoji, mora živeti v večskupinskih, bolj ali manj moderniziranih domovih (prim. Trede/Winkler, 1995), kjer sicer razumljivo vlada bistveno bolj liberalno vzdušje kot pred 25 – 30 leti, ali pred propadom NDR, kjer pa, slej ko prej, že zaradi organizacijske strukture "dom" (prim. Wohlert, 1988) ostaja "naravnanost v življensko polje" tujka. V teh oblikah se socialno disciplíniranje, kot tuje določanje vsakdanjika prizadetih, brez večjega napora uveljavlja kot "tajni učni načrt".

Vzgoja v domu, ki se slej ko prej – predvsem v Vzhodni Nemčiji -